

Bevindingen afstandsonderwijs (voortgezet) speciaal onderwijs juli 2021

(V)SO

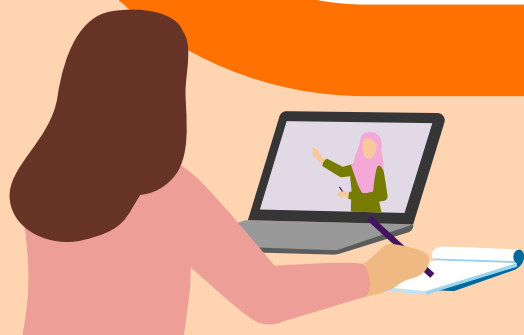
Effectief lesgeven

Onderzoek naar afstandsonderwijs in het (voortgezet) speciaal onderwijs (vso/so)

De inspectie heeft tussen **november 2020 en maart 2021** onderzoek gedaan naar afstandsonderwijs in het (v)so. **In totaal hebben inspecteurs 41 lessen bekeken, op 20 scholen.** Dit waren vooral theoretische lessen op afstand. In slechts een enkel geval ging het om praktijklessen. Daarnaast is op de scholen gesproken met leerlingen, leraren, schoolleiders en bestuurders.

Het onderzoek geeft een beeld van de organisatie en de kwaliteit van afstandsonderwijs in het schooljaar 2020-2021. Het beschrijft de diversiteit in vormen, proces, ervaringen en kwaliteit van afstandsonderwijs ten tijde van de corona-crisis. Een representatief beeld levert het onderzoek niet op, het doel was de variëteit in kaart te brengen en goede voorbeelden op te halen.

Effectieve organisatie

Didactisch handelen

Basis op orde, maar schraler aanbod

Leraren leggen in de afstandslessen vaak duidelijk uit, de opdrachten zijn helder en er is sprake van zowel uitdaging als ondersteuning. Tegelijkertijd blijkt het aanbod schraler. Ruim driekwart van de (v)so-scholen geeft aan dat het onderwijsaanbod niet hetzelfde is als in eerdere jaren. Het aanbod beperkt zich veelal tot de theoretische vakken.

Methodes met digitaal lesmateriaal helpen, maar beperken ook

Sommige methodes voor het (voortgezet) so bieden al digitaal lesmateriaal en zijn dus goed te gebruiken voor afstandsonderwijs. Hierbij bestaat wel het risico dat scholen alleen deze digitale onderdelen aanbieden.

Ze vallen hierdoor terug op de methodes en werken minder vanuit (specifieke) leerdoelen met een bijpassend beredeneerd aanbod.

Creatief aanvullend gebruik van apps

Een deel van de leraren gebruikt aanvullende applicaties tijdens de digitale lessen. Andere leraren gebruiken apps om onderwijs aantrekkelijk te maken, zoals een leraar die met jeopardy.com een quiz over geschiedenis heeft gemaakt. Ook hebben sommige leraren in Padlet een leeromgeving voor ouders en leerlingen van de onderbouw gerealiseerd. Deze omgeving staat vol met voorleesverhalen en reken- en taalspelletjes die ouders en hun kinderen samen kunnen doen (met wekelijkse updates).

Voorbeeld

Een leraar maakte gebruik van wonder.me, waarbij hij voor de zeer moeilijk lerende leerlingen het eigen klaslokaal had gefotografeerd. Op deze manier kon de leraar de vertrouwde omgeving als online klaslokaal inrichten.

Voorbeeld

Een leraar maakte op eigen initiatief digitale lunchafspraken met zijn leerlingen.

Interactie

Betrokkenheid en interactie leerlingen grootste uitdaging

De betrokkenheid van leerlingen is een zorg. Regelmatig vertonen leerlingen uitdagend gedrag. Sommige leerlingen schakelen tijdens de lessen hun beeld en geluid uit, soms ook dat van de leraar. Ook verstoren leerlingen regelmatig de les met (vervelende) opmerkingen (tegen de leraar en elkaar), het vertonen van YouTube-filmpjes en het rondlopen met hun laptop. Op afstand is het corrigeren van onwenselijk gedrag een grote uitdaging.

Zelfstandig werken

Zelfstandig werken bij praktijkvakken en beroepsvakken een uitdaging

Twee derde van de (v)so-scholen vindt zelf dat zij onvoldoende praktijkvakken aanbieden aan hun leerlingen. Door de sluiting van scholen zijn beroepsvakken en stages in veel gevallen in de knel gekomen. De afstandslessen richten zich nauwelijks op de sociale en emotionele ontwikkeling van leerlingen. Leraren (schoolteams) voelen zich alleen in het vinden van een oplossing hiervoor.

Extra aandacht

Afstandsonderwijs helpt leerlingen met grote beperkingen

Een beperkt aantal leerlingen gedijt bij afstandsonderwijs en haalt resultaten die minstens vergelijkbaar zijn met die van fysieke lessen. Dit zijn vaak leerlingen met een stoornis in het autistisch spectrum, leerlingen met ernstige fysieke beperkingen en chronisch zieke leerlingen. Deze leerlingen kunnen door afstandslessen beter deelnemen aan het onderwijs. Veel scholen uiten de wens (deel)afstandsonderwijs wettelijk mogelijk te maken voor deze beperkte groep leerlingen. Ook willen ze graag ruimte voor het experimenteren met vormen van afstandsonderwijs.

Extra aandacht en time-out een uitdaging

Leerlingen in het (v)so die overprikkeld zijn (wat zich uit door schreeuwen of in paniek raken), krijgen normaliter een time-out om tot rust te komen. Bij afstandsonderwijs moet de leraar nu online leerlingen geruststellen. Dat vraagt veel tijd, geduld en aanpassingsvermogen van de andere leerlingen in de les.

(v)so

Effectieve organisatie

Toegankelijkheid

Bijna alle leerlingen nemen deel aan afstandsonderwijs

Vrijwel alle leerlingen namen tijdens de onderzochte periode deel aan het afstandsonderwijs. Dit is een verbetering ten opzichte van de eerste lockdown: toen hadden nog niet alle leerlingen toegang tot het afstandsonderwijs door bijvoorbeeld een slechtwerkende verbinding. Slechts één van de twintig onderzochte scholen geeft aan dat niet alle leerlingen meedoen. Op alle scholen is er soms een individuele leerling die niet deelneemt en waar nauwelijks nog contact mee is. Vaak doen schoolteams (besturen) er alles aan om deze leerlingen in beeld te krijgen, tot aan huisbezoek toe. Zij maken zich dan vaak zorgen om deze leerlingen en om de veiligheid van de thuissituatie.

Continuïteit onderwijs hoogste prioriteit

De continuïteit van het onderwijs heeft in het so de prioriteit. Leraren ervaren druk, omdat het niet altijd eenvoudig is om het onderwijs door te laten gaan. Dit komt deels doordat het moeilijk is om personeel voor specifieke doelgroepen te vervangen. Schoolleiders en bestuurders geven aan dat zij nauwelijks ruimte ervaren om na te denken over de kwaliteit van het afstandsonderwijs.

Professionalisering

Afstandsonderwijs legt druk op personeel

Het geven van afstandslessen vraagt om andere faciliteiten dan fysiek onderwijs. Zo moet bijvoorbeeld het wifinetwerk voldoende capaciteit bieden voor afstandsonderwijs en moeten de lessen anders voorbereid worden. Het goed organiseren en faciliteren kost tijd. Leraren doen dit er vooral bij, het komt boven op hun reguliere taak. Hierdoor ervaren leraren meer werkdruk. Daarnaast zijn leraren op de meeste onderzochte (v)so-scholen niet extra geschoold om afstandsonderwijs te geven.

Welbevinden

Wisselend zicht op therapieën en zorg voor kwetsbare leerlingen

Leerlingen in het (v)so volgen niet alleen lessen, maar ook allerlei ondersteunende therapieën. Deze maken vaak deel uit van het onderwijsprogramma. De kwaliteit van deze onderdelen van het onderwijs is niet altijd helder. Verschillende leraren en schoolleiders geven aan dat een substantieel deel van de therapieën niet is doorgedaan, maar hebben weinig zicht op de mate waarin dit voor hun leerlingen het geval is. Ook weten ze dan niet of er alternatieven zijn geboden.

Inhaalmogelijkheden

Risico op vertraging en achterstanden niet altijd in beeld

40 procent van de scholen geeft aan dat de ontwikkeling normaal lijkt, 20 procent ziet vertraging en achterstanden. Daarnaast geeft 40 procent van de scholen aan nog niet voldoende zicht te hebben op de ontwikkeling van hun leerlingen.

Ouderbetrokkenheid

Thuisituatie van grote invloed op deelname aan afstandsonderwijs

Scholen ervaren een intensiever contact met ouders/verzorgers dan voorheen. Dit lijkt een positief effect van het afstandsonderwijs. De thuisituatie is van grote invloed op de mate waarin leerlingen actief deelnemen aan het afstandsonderwijs. In een stimulerende en ondersteunende

thuisituatie kunnen leerlingen makkelijker afstandsonderwijs volgen. Waar dit ontbreekt, is het afstandsonderwijs regelmatig frustrerend voor leerlingen en leraren. Sommige scholen stellen onderwijs op school verplicht, al dan niet na inschakeling van de leerplichtambtenaar, als zij leerlingen niet of slecht kunnen bereiken.

Overige bevindingen

Weinig zicht op kwaliteit afstandsonderwijs

Over het algemeen hebben schoolleiders en bestuurders weinig tot geen zicht op de kwaliteit van afstands- en hybride onderwijs. De nadruk lag op het ontwikkelen van lesmateriaal en het online lesgeven zelf. Daardoor was er op de meeste scholen nauwelijks tot geen tijd voor reflectie op deze nieuwe vorm van onderwijs.

Te vroeg voor visieontwikkeling

De helft van de (v)so-scholen heeft (nog) geen visie op afstandsonderwijs. Vaak hebben ze wel het afstandsonderwijs tijdens de eerste schoolsluiting geëvalueerd, maar vooral als onderdeel van de reguliere kwaliteitszorg. De focus lag hierbij op 'repareren en vooral weer door' en 'hoe gaan we inhalen wat we hebben moeten laten liggen?'. Er was minder aandacht voor visie en de voorbereiding op een nieuwe periode van hybride of thuisonderwijs. Hierdoor lag bij deze scholen ook tijdens de tweede schoolsluiting de focus vooral op het laten doorgaan van de lessen en minder op de kwaliteit hiervan. Bovendien voorziet de wetgeving voor het (v)so (nog) niet in structurele vormen van afstandsonderwijs.

Veel veranderd, behoefte aan reflectie

Schoolleiders en bestuurders hebben behoefte aan reflectie op afstandsonderwijs in brede zin. Denk hierbij aan de kwaliteit, de communicatie met leerlingen, ouders/verzorgers en personeel, samenwerking met samenwerkingsverbanden, vervolgbestemmingen, gemeenten, zorgaanbieders, vervoerbedrijven en GGD's. Ook in deze laatste organisaties veranderde er veel. Er was te weinig tijd voor reflectie en dialoog.

Succesvol afstandsonderwijs vereist integrale aanpak

Bestuurders laten weten dat voor een succesvolle aanpak van afstandsonderwijs een integrale aanpak nodig is. Daarbij geven zij aan dat het om een combinatie van drie zaken gaat:

- beleidsrijk begroten op het gebied van ICT;
- met directies van scholen een visie ontwikkelen op leren en onderwijzen om vervolgens een visie op ICT en leermiddelen te ontwikkelen;
- ICT-bekwaamheid van het personeel vergroten.

Effectief afstandsonderwijs

[Bekijk het wetenschappelijk literatuuronderzoek en de infographic](#)

